

Liikkuva ja muuttuva suomi

Diskursiivis-etnografinen tutkimus amerikansuomalaisten kielielämäkerroista

ANU KARJALAINEN

Väitöksenalkajaisitelmä Jyväskylän yliopistossa 27. lokakuuta 2012

Suomessa vallitsee harvinaisen sitkeästi käsitys, että on olemassa yksi oikea ja aito suomen kieli. Kahvipöytien ääressä, lehtien ja Internetin keskustelupalstoilla sekä eritasoisten päättäjien keskuudessa pidetään yllä ajatusta, jonka mukaan äidinkieliset suomenpuhujat, Suomessa syntyneet ja kasvaneet suomalaiset, hallitsevat tämän ”oikean” suomen täydellisesti.

Nämä suomen kieleen liitetyt käsitykset eivät ole millään tavalla kieleen luonnollisesti liittyviä ominaisuuksia. Sen sijaan mielikuvat täydellisestä kielestä ovat saaneet voimansa sosiaalisista lähtökohdista ja ne ovat erilaisten valtasuhteiden muovaamia. Käsityksen alkuperää jäljitettäessä päädytään niinkin kauas kuin 1700-luvun lopulle. Tuolloin yksi sekä Yhdysvalloissa että Ranskassa käynnistyneiden vallankumousten keskeisimpiä sanomia oli ajatus kansallisvaltiosta, jonka rajojen sisäpuolelle mahtui vain yksi yhtenäinen kansa, jolla on yksi yhtenäinen kulttuuri ja joka puhuu yhtä yhtenäistä kieltä (ks. esim. Joseph 2004).

Ajatus valtionrajojen sisäpuolelle mahtuvasta ja siten selkeästi rajattavissa olevasta kielestä siirtyi vuosien saatossa kielentutkimuksen pariin. Koska kieli ei ole samalla tavalla laboratorio-oloissa tutkittavissa oleva yksikkö kuin vaikkapa atomit ja molekyylit luonnontieteessä, on kielitiede vielä 1900-luvullakin joutunut usein tieteenalana vähätelyn ja kyseenalaistuksen kohteeksi. Kielitieteen kilpaillessa paikasta auringossa niin sanottujen ”kovien” tieteiden joukossa on kieli tutkimuksen nimissä pyritty rajaamaan selkeäksi ja siten objektiivisemmin tarkasteltaviksi kokonaisuudeksi (ks. esim. Harris 1990).

Tämä tutkimuksen näkökulma on taas heijastunut vahvasti kielenopetukseen (vrt. esim. Dufva, Suni, Aro & Salo 2011). Selkeärajaisten kielen on ajateltu mahtuvan erilaisten kielioppikirjojen kansien väliin, ja ei-äidinkielisten oppijoiden on ainakin teo-

riassa kuviteltu pystyvän oppimaan kielen kokonaan. Kaikkea tämän täydellisyyden ulkopuolelle jäävää oppimista on pidetty epäonnistuneena, tai oppimisprosessin on nähty olevan kesken.

Käsitykset suomen kielestä rajattuna kokonaisuutena ja täydellisistä kielenpuhujista muuttuvat ongelmallisiksi, kun niitä verrataan todellisten kielenkäyttäjien arkeen. Täydellisesti suomen hallitsevaa ihmistä on – uskallan väittää – mahdotonta löytää. Meillä kaikilla, äidinkielisilläkin puhujilla, on kielenkäytön alueita, joilla liikkeessämme ja toimiessamme tunnemme itsemme epävarmoiksi.

Yhä ongelmallisemmiksi käsitysten tarjoamat näkökulmat muuttuvat pohdittaessa Suomessa asuvien maahanmuuttajien tai ulkomailla kasvaneiden suomalaissiirtolaisten jälkeläisten suomen kieltä. Heidän usein aksentillinen, sanastollisesti ja kieliopillisesti haparoiva suomensa on monessa mielessä kaikkea muuta kuin täydellistä. Vaikka he saattavatkin tulla suomellaan omassa elämässään mainiosti toimeen, viitataan heidän kieleensä sekä heidän itsensä että muiden taholta kuitenkin yleensä jotenkin negatiivisena ja huonona.

Näiden sitkeästi pinnalla pysyvien kielikäsitusten ja kielenkäyttäjien arjen välinen ristiriitaisuus on toiminut koko väitöskirjaprosessini keskeisenä innoittajana ja saanut minut pohtimaan, mistä me oikeastaan puhumme, kun puhumme suomen kielestä. Tai ehkä pikemminkin kysymään, mistä meidän pitäisi puhua, kun puhumme suomen kielestä.

Etsin väitöskirjassani vastausta tähän kysymykseen tarkastelemalla monessa mielessä ”epätäydellistä” suomea puhuvien kielenkäyttäjien kieltä. Tutkimuskohteenani on Seattlessa asuvien suomalaissiirtolaisten ja heidän jälkeläistensä kokemukset suomen kielestä. Pysin työssäni selvittämään, millainen resurssi suomen kieli näiden ihmisten arjessa oikeastaan on. Samalla pyrin tarkastelemaan, miten suomen kielen saamat merkitykset ja käyttötarpeet muuttuvat, kun se liikkuu siirtolaisten mukana Suomesta kielelliseen periferiaan ja vähemmistöasemaan.

Tutkimusaineistoni koostuu yhdeksän amerikkansuomalaisen kielielämäkerrasta. Kielielämäkerran määrittelen työssäni elämäkerran muodoksi, jossa kertoja peilaa elämänsä ja sen tapahtumia käyttämiensä kielten valossa (Nekvapil 2003: 16). Haastattelujen avulla keräämiäni kielielämäkertojen lisäksi tutkimusaineistoani täydentävät haastateltavieni esittelemät esineet, jotka he kokivat oman suomen kielensä kannalta merkityksellisiksi. Haastateltavani edustavat kolmea eri siirtolaissukupolvea.

Tutkimukseni on monitieteinen, ja se sijoittuu soveltavan kielitieteen, diskurssintutkimuksen ja etnografian aloille. Näitä aloja yhdistää pyrkimys tarkastella kieltä sosiaalisista lähtökohdista käsin. Monesta yleisön joukossa istuvasta pelkkä kielitiede ilman etuliitettä *soveltava* saattaa kuulostaa tutummalta. Yksinkertaistaen voidaan ajatella, että kielitiede pyrkii lisäämään tietoa kielen rakenteesta ja ominaisuuksista. Soveltava kielitiede taas pyrkii tarkastelemaan ihmisten arjessa esiin tulevia kieleen liittyviä ilmiöitä ja etsimään niille selityksiä.

Väitöstutkimukseni näkökulma on laadullinen, ja siinä lähdetään siis liikkeelle ihmisten arjen tasolta eli sieltä, missä kieltä käytetään. Tavoitteenani on ymmärtää, mitä suomen kieli amerikkansuomalaisten näkökulmista merkitsee ja millainen asema sillä on heidän elämässään. Samaan aikaan tarkastelen näitä yksilöllisiä kokemuksia suh-

teessa laajemman yhteiskunnan suomen kielelle asettamiin vaatimuksiin ja tarjoamiin mahdollisuuksiin. Lisäksi tutkimuksessani pohditaan, miten Seattlen suomalaisten kokemusten perusteella kieltä tulisi ylipäätään määritellä.

Tutkimukseni jatkaa soveltavan kielitieteen, diskurssitutkimuksen ja etnografian tutkimusalojen tuoreimpien, Suomessa vielä verrattain tuntemattomien näkökulmien eteenpäin viemistä (esim. Blommaert 2010; Pavlenko & Blackledge toim. 2004; Pietikäinen 2011; Pennycook 2010). Keskeisenä teoreettisena lähtökohtanani on käsitys, jonka mukaan kieliä tulee tarkastella resursseina, joiden saamat merkitykset rakentuvat eri kielenkäyttötilanteissa erilaisiksi sosiaalisista lähtökohdista riippuen. Kielen ymmärtämiseksi on sen tarkastelussa otettava huomioon kontekstit, joissa kieltä käytetään sekä niiden kielelle asettamat mahdollisuudet ja rajoitukset. Millaista kieltä milloinkin tarvitaan ja mikä on milloinkin niin sanottua ”oikeaa” kieltä, ei siis ole ennalta määrättyä tai ylhäältä annettua, vaan kielen merkitys rakentuu aina sen käyttökontekstissa.

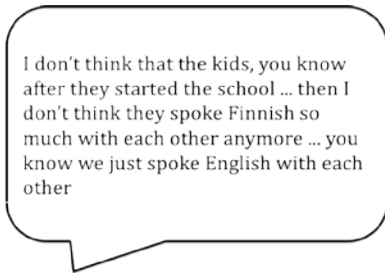
Erilaisissa konteksteissa hyödynnettävät resurssit haastavat pohtimaan kielenkäyttäjien hallitsemia kielellisiä taitoja ylipäätään. Voidaan ajatella, että jokaisella ihmisellä on oma kielellinen repertuaarinsa. Tämä repertuaari sisältää kaikki kielelliset resurssit, kuten eri kielet, murteet, puhe- ja kirjakielen muodot: kaiken sen aineksen, joka kielenkäyttäjällä on hyödynnettävissään kommunikointitilanteissa (ks. esim. Blommaert & Backus 2011). Toisin sanoen repertuaari määrittelee, millainen on ihmisen henkilökohtainen potentiaali kielenkäytön suhteen ja mitä hän voi kielellä tehdä.

Repertuaarin toimivuus ei kuitenkaan riipu vain ihmisen kielitaidon laajuudesta tai suppeudesta. Kontekstit ja niiden eri kielille antamat arvot määräävät, kuinka toimiva kielenkäyttäjän repertuaari oikeastaan on. Hyvinä esimerkkeinä repertuaarin kontekstisidonnaisuudesta toimivat monien 1900-luvun alussa Pohjanmaan rannikkoalueelta Yhdysvaltoihin muuttaneiden suomalaisten kokemukset. Suomea ja ruotsia taitaneet siirtolaiset olivat monikielisiä suomalaisilla lähtöseuduillaan, mutta amerikkalaisessa arjessa englannin kielen puutteen takia heistä tuli monissa tilanteissa kiellettömiä. Heidän monikielisyytensä ja kielirepertuaarinsa eivät kuitenkaan sinällään kadonneet mihinkään. Sen sijaan yhteiskunnan kielille antamat arvot muuttuivat Suomesta Yhdysvaltoihin liikuttaessa ja sitä myöten muuttuivat myös siirtolaisten kieli-repertuaarin käyttömahdollisuudet.

Keskeinen lähtökohta tutkimuksessani on myös ajatus kielestä niin sanottuna multimodaalisena resurssina. Multimodaalisuudella viitataan siihen, että merkityksiä ei välitetä ainoastaan sanojen ja lingvististen resurssien avulla. Sen sijaan myös muut semioottiset välineet, kuten tunteet, symboliset, visuaaliset ja materiaaliset apuvälineet, ovat kaikki osa repertuaaria, jonka avulla kielenkäyttäjät kommunikoivat ja luovat merkityksiä (vrt. esim. Bezemer & Kress 2008). Multimodaalisuuden huomiomisen tavoitteena tutkimuksessani on kyseenalaistaa kielen keskeinen asema merkitysten rakennusprosessissa sekä häivyttää kielen ja muiden kommunikointia edistävien työkalujen välisiä rajoja.

Pyrin seuraavaksi tutkimusaineistostani poimimieni esimerkkien avulla tuomaan esiin, mitä kielen käyttöön ja resursseihin liittyvät tilannesidonnaisuus ja multi-

modaalisuus käytännössä voivat tarkoittaa. Samalla pyrin osoittamaan, miksi esiin nostamani uudenlainen ymmärrys kielestä on tärkeää.

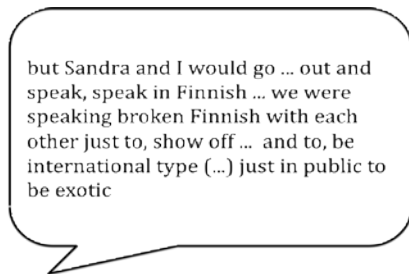

I don't think that the kids, you know after they started the school ... then I don't think they spoke Finnish so much with each other anymore ... you know we just spoke English with each other

Kuvio 1.

Paula, noin 40 vuotta, 2. sukupolvi, 1/2.

Ensimmäisessä esimerkissä näkökulman suomen kieleen liittyviin kokemuksiin tarjoaa Paula, joka on vähän yli nelikymppinen toisen polven amerikansuomalainen. Paula kertoi puhuneensa varhaislapsuudessaan vanhempiensa kanssa suomea. Lisäksi hän kommunikoi suomeksi myös naapurustossa asuneiden muiden suomalais-taustaisten lasten kanssa. Koulunkäynnin alkua muistellessaan Paula kuitenkin toteaa sekä kaveripiirissä että pikkuhiljaa myös kotona puhutun suomen vaihtuneen englantiin (kuvio 1). Paulan ollessa kouluikäinen hänen elämässään suomeksi kommunikointia tärkeämmäksi nousi tarve olla samanlainen kuin hänen englanninkieliseen enemmistöön kuuluvat ikätoverinsa.

but Sandra and I would go ... out and speak, speak in Finnish ... we were speaking broken Finnish with each other just to, show off ... and to, be international type (...) just in public to be exotic

Kuvio 2.

Paula, noin 40 vuotta, 2. sukupolvi, 2/2.

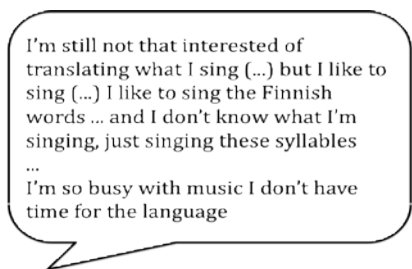
Vaikka Paulan suomen taidot vähitellen alkoivatkin heiketä, ei suomi missään vaiheessa ole muuttunut merkityksettömäksi Paulan elämässä. Tilanteet, joissa hän kieltä tarvitsee, ja sitä myötä myös suomelle asetetut taitovaatimukset, ovat vain vuosien myötä muuttuneet. Paula muisteli myöhemmin kielielämäkerrassaan tilanteita teini-ikänsä ajoilta (kuvio 2). Tuolloin Paula ja hänen suomalaistaustainen ystävänsä olivat jo omaksuneet aksentittoman englannin eivätkä puhuneet enää suomea kovin hyvin. Paula kertoi, että istuessaan kahviloissa tai ravintoloissa englanninkielisessä ympäris-

tössä he saattoivat kommunikoida *broken finnishillä*, ”rikkinäisellä” tai huonolla suomella, vetääkseen puoleensa positiivista huomiota. Tytöt kokivat, että heidän juttellessaan suomeksi ei-suomalaistaustaiset ja ”normaalit” amerikkalaiset tarkkailivat heitä ihailen sekä asemoivat heidät kansainvälisiksi ja eksoottisiksi.

Paulan kokemukset ovat mainioita osoituksia siitä, miten suomen kielen saamat merkitykset syntyvät konteksteittain. Koulumaailmassa suomi oli Paulalle taakka, jonka hän pyrki parhaansa mukaan työntämään taka-alalle ollakseen erottumatta negatiivisesti ikätovereidensa silmissä. Joitakin vuosia myöhemmin suomi oli taas heikentyneistä taidoista huolimatta toimiva resurssi, jonka avulla Paula koki halutessaan pystyvänsä erottautumaan enemmistöstä myönteisesti. Heikentyneet suomen taidot eivät siis olleet Paulan arjen ympäristössä ongelma, ehkä pikemminkin päinvastoin. Koska hän pystyi aksentittoman englantinsa avulla sulautumaan enemmistöön, oli hänellä amerikkalaisessa kontekstissa mahdollisuus itse valita, milloin ja millaisissa tilanteissa hän halusi tulla huomioiduksi suomenkielisenä ja siten tavallisesta poikkeavana.

Kolmas aineistoesimerkki (kuvio 3) taas korostaa kielen multimodaalisuutta eli sitä, että kieli on paljon muutakin kuin pelkkiä lingvistisiä elementtejä. Multimodaalisuuden tavoittamiseksi pyysin tutkimukseeni osallistuneita amerikansuomalaisia ottamaan haastatteluun mukaansa esineen, jonka he kokevat tärkeimmäksi oman suomen kiellensä kannalta. Noin 70-vuotias ja kolmatta siirtolaissukupolvea edustava Sylvia toi mukanaan pinon äitinsä vanhoja nuottivihkoja, jotka sisälsivät äidin 1940-luvulla käsin kirjoittamia nuotteja ja sanoja suomalaisiin kansanlauluihin ja iskelmiin.

Reilut kymmenen vuotta ennen haastattelua kuollut äiti oli puhunut eläessään sujuvaa suomea. Tyttarelleen äiti oli kuitenkin aina puhunut englantia, minkä vuoksi Sylvian suomen taidot ovat hyvin vähäiset. Oikeastaan vasta äitinsä poismenoa työstäessään Sylvia päätti lähteä tutustumaan suomenkielisiin juuriinsa itselleen sopivalla tavalla.

Kuvio 3.
Sylvia, noin 70 vuotta, 3. sukupolvi.

Äitinsä nuottivihkoja esitellessään Sylvia kertoi olevansa aktiivijäsen Seattlen suomalaisessa kuorossa. Hän sanoi nauttivansa suunnattomasti suomeksi laulamista mutta vähät välittävänsä siitä, mitä hän itse asiassa laulaa. Hän ei ollut kiinnostunut kääntämään ja ymmärtämään laulujen sanoja, vaan hän koki suomen kielen avautuvan hänelle riittävästi pelkän musiikin ja tunnelman avulla. Osallistuessaan suomalaisen

kuoron toimintaan ja laulaessaan suomeksi Sylvia tunsi pääsevänsä lähemmäksi äitinsä rakastamaa musiikkia ja samalla myös itse äitiä. Tällä tavoin hän pyrki täyttämään äitinsä kuoleman jättämää aukkoa.

Sylvian tapauksessa suomen kielellä on varsin vähän tekemistä ”täydellisesti” hallitun kielen kanssa. Sylvia jopa itse muualla haastattelussa toteaa, ettei hänellä ole aikaa oikeasti opiskella suomea, koska musiikki vie niin paljon aikaa. Kieli on Sylvialle varsinaisen kommunikaation sijaan eräänlainen kokemus, ja hänen elämässään nuottivihkojen sisältämät laulujen sanat ja muistot ovat riittävän hyvää ja oikeaa suomen kieltä. Ne auttavat häntä pääsemään tavoitteeseensa eli säilyttämään yhteyden edesmenneeseen äitiin.

Jos Paulan ja Sylvian kokemuksia tarkasteltaisiin lektion alussa esitellyistä näkökulmista, joiden mukaan vain ”täydellisesti” osattu suomi on ”oikeaa” suomea, tulisi molemmat naiset lähettää mahdollisimman pikaisesti suomen kursseille. Samoin meidän kuuluisi järkyttyneenä ryhtyä päivitteleämään naisten suomen kielen läpikäymää muutosta ja rappeutumista.

Kielen häviäminen on aina kielteistä, mikäli siihen liittyy minkäänlaisia ihmis-oikeusrikkomuksia. Useimmiten kieliin liittyvä muutos on kuitenkin tavalla tai toisella luonnollinen osa kielen elämänkaarta. Sata vuotta sitten eläneet suomalaiset pyörittelisivät mitä todennäköisimmin päättään tämän päivän suomalaisten käyttämälle kielelle. Samoin tänä päivänä vanhemmat sukupolvet kokevat usein velvollisuudekseen huomautella nuorempien sukupolvien ”vääristä” tavoista puhua ja kirjoittaa suomea. Luonnollisesti kieli muuttuu ja siihen liittyy uudenlaisia ilmiöitä myös silloin, kun se liikkuu pois Suomesta tai kun sitä aletaan puhua Suomessa muunlaisessa kieliympäristössä varttuneiden ihmisten toimesta. Uudet kielenkäytön kontekstit, ajat ja paikat sekä uudet kielenkäyttäjät tuovat suomen kieleen mukanaan aina jotakin uutta.

Paulan ja Sylvian tarinat konkretisoivat, mitä eritasoinen muutos voi käytännössä suomen kielelle ja sen käyttäjille merkitä. Esimerkeissä kieli on liikunut ensin Suomesta Seattleen, sitten sukupolvelta toiselle ja vielä naisten elämäntilanteesta toiseen. Naisten arki on tarinoiden ajankohtina vahvasti kiinni amerikkalaisessa elämenossa ja englanninkielisessä ympäristössä. Koska englantia on Paulan ja Sylvian elämässä keskeisin kommunikointiväline, ei heillä ole tarvetta perinteisessä mielessä ”täydellisille” suomen taidoille eikä samanlaisille taidoille, joita äidinkielisiltä puhujilta Suomessa vaaditaan. Kun konteksti ei vaadi laajaa kielitaitoa, ei ole relevanttia sitä siis kielenkäyttäjiltäkään vaatia.

Vaikka Paulan ja Sylvian suomen kieli onkin erilaista kuin Suomessa äidinkielisten puhujien käyttämä suomi, ei tämä tee heidän kielestään kielteistä ja huonoa. Naisten hallitsema suomi on kuitenkin juuri heidän tarkoituksiinsa nähden sopivaa ja täydellistä. Kaiken kaikkiaan naisten tarinoista nousee päällimmäisenä esiin tyytyväisyys oman arjen kielen käyttömahdollisuuksista. Naiset eivät harmittele sitä suomen kieltä, joka heiltä puuttuu, vaan iloitsevat siitä kielestä, joka heillä on.

Väitöskirjani tuomat tulokset ovat hyödyllisiä monessa mielessä. Suomen kielen käyttäjien joukko on tänä päivänä hyvin kirjava. Tutkimukseni pyrkii tarjoamaan uudenlaisia näkökulmia siihen, miten tähän kirjavuuteen tulisi suhtautua. Kerroin esitelmän alussa etsiväni vastausta kysymykseen, mistä meidän pitäisi puhua puhues-

samme suomen kielestä. Saamiene tutkimustulosten mukaan meidän pitäisi suomen kielen sijaan puhua **monikollisesti** suomen kielistä sekä hyväksyä erilaiset tavat käyttää kieltä erottamattomaksi ja luonnolliseksi osaksi koko kieltä.

Tutkimustulokset voidaan ajatella jonkinlaiseksi synninpäästökseksi ulkomailla lapsensa kasvattaneille suomalaisvanhemmille sekä heidän lapsilleen. Nykyisin äidinkielen tärkeä merkitys lapsen identiteetille sekä muulle oppimiselle tiedostetaan ja monikielisyyttä ylipäättään arvostetaan. Tämä käsitys on kuitenkin verrattain tuore. Vielä 1970-luvulla ja jopa myöhemminkin monikielisyyttä pidettiin esteenä lapsen tasapainoiselle kehitykselle ja siirtolaiskontekstiin sopeutumiselle. Tästä syystä monissa siirtolaiskodeissa suomen kielen ylläpitoon ei ole uskallettu tai haluttu panostaa.

Nykyään näkökulman monikielisyyteen ollessa myönteisempi kokevat monet vanhemmat huonoa omaatuntoa, koska he eivät tarjonneet lapsilleen aikanaan mahdollisuuksia suomen kielen omaksumiseen. Lapset puolestaan ovat usein vanhemmilleen katkeria oppimatta jääneestä kielestä. Väitöskirjani kannustaa näitä vanhempia ja lapsia antamaan arvoa myös vähäisemmille suomen taidoille sekä suomen kieleen liittyville muistoille ja kokemuksille. Vaikka ihan täyspainoinen kommunikointi suomeksi ei onnistuisikaan, voi kieli siitä huolimatta olla merkityksellinen ja tärkeä identiteetin rakennuspalikka.

Saamani tulokset ovat mielenkiintoisia myös Suomessa asuvien maahanmuuttajien suomen taitojen näkökulmasta. Ihanteellista tietenkäin olisi, että maahanmuuttajat pystyisivät käyttämään suomen kieltä mahdollisimman monipuolisesti mitä erilaisimmissa tilanteissa. Suomen kielen opetuksen suunnittelussa, tavoitteiden asettelussa ja arvioinnissa tulisi kuitenkin huomioida, että koko suomen kieltä on mahdotonta hallita ja että kieli voi olla sen käyttäjän arjessa toimiva resurssi, vaikka hän osaakin siitä vain pieniä palasia. Tutkimukseni rohkaisee tarkastelemaan maahanmuuttajien osaamista ja oppimistarpeita heidän oman arvensa näkökulmista. Jos opetusta lähde-tään rakentamaan erilaisten kielenkäyttötilanteiden lähtökohdista, on helpompaa antaa tunnustusta myös pienille oppimisessa otetuille askelille ja siten lisätä oppijoiden motivaatiota.

Tutkimukselleni asettamani ja toivon mukaan maailmaa edes piirun verran ihmimillistävän tavoitteen tunnen täyttyvän, mikäli työhöni syystä tai toisesta tarttuva lukija ryhtyy pohtimaan omaa ymmärrystään kielestä kriittisesti erilaisista näkökulmista. Äidinkielisten suomenpuhujien ajatusmaailman avartaminen oman kielen suhteen on tärkeää. Uskon, että mikäli äidinkielistet puhujat ovat valmiita antamaan tilaa ja arvostusta monenlaisille ja monentasoisille suomen kielille, kasvaa samalla suvaitsevaisuus myös erilaisia suomen kielten käyttäjiä kohtaan. Tämä taas auttaa näitä kielenkäyttäjiä kokemaan itsensä kielellisen enemmistön hyväksymiksi ja rakentamaan identiteettiään suomalaisen yhteiskunnan jäseninä.¹

---

1. Väitöskirjatutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Monikielisyys ja periferia -projektia.

Lähteet

- BEZEMER, JEFF – KRESS, GUNTHER 2008: Writing multimodal texts. A social semiotic account of designs for learning. – *Written Communication. Special issue on writing and new media* 25 s. 166–195.
- BLOMMAERT, JAN 2010: *The sociolinguistics of globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BLOMMAERT, JAN – BACKUS, AD 2011: Repertoires revisited. 'Knowing language' in super-diversity. – *Working Papers in Urban Language & Literacies. Paper 67*. <http://www.kcl.ac.uk/projects/ldc/LDCPublications/workingpapers/67.pdf> (21.9.2011).
- DUFVA, HANNELE – SUNI, MINNA – ARO, MARI – SALO, OLLI-PEKKA 2011: Languages as objects of learning. Language learning as a case of multilingualism. – *Apples. Journal of Applied Language Studies* 5 s. 109–124. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/27270> (5.10.2011).
- HARRIS, ROY 1990: On redefining linguistics. – Hayley G. Davis & Talbot J. Taylor (toim.), *Redefining linguistics* s. 18–52. London: Routledge.
- JOSEPH, JOHN E. 2004: *Language and identity. National, ethnic, religious*. New York: Palgrave MacMillan.
- NEKVAPIL, JIRI 2003: Language biographies and the analysis of language situations. On the life of German community in the Czech Republic. – *International Journal of the Sociology of Language* 162 s. 63–83.
- PAVLENKO, ANETA – BLACKLEDGE, ADRIAN (toim.) 2004: *Negotiation of identities in multilingual context*. Clevedon: Multilingual Matters.
- PENNYCOOK, ALASTAIR 2010: *Language as a local practice*. London: Routledge.
- PIETIKÄINEN, SARI 2011: Valokuva monikielisyden tutkimuksessa. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 104–115. Helsinki: Finn Lectura.

Anu Karjalainen: *Liikkuva ja muuttuva suomi. Diskursiivis-etnografinen tutkimus amerikansuomalaisten kielielämäkerroista*. Jyväskylä studies in humanities 186. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2012. Kirja on luettavissa osoitteessa <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/40399>.

Kirjoittajan yhteystiedot:
etunimi.m.sukunimi@jyu.fi